

γῆ τοῦ Γουλιέλμου ἐπισκόπου Τύρου, ὁ τρόπος δι' οὗ ὁμιλεῖ περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς ἀγίας λόγχης, εὐρεθείσης θαυμασίως εἰς Ἀντιόχειαν, ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ Γενουήνσιος ἦν ἱκανώτατος ἵνα βαθύτερον καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αἰσθανθῇ τὰς θρησκευτικὰς ἐντυπώσεις.

Διὸ βλέπομεν τοὺς τόσον κερδαλεόφρονας τούτους ἐμπόρους ὅτι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Καισαρείας (1104), ὑπὸ πλεονεξίας ἐρμώμενοι, προήχθησαν εἰς τὰς δεινὰς ἐκείνας ἐπινοήσεις, περὶ ὧν ὁμιλεῖ Γουλιέλμος ὁ Τύρου (X, 75) τοῦ νὰ φαίνωνται ὅτι ἀποδίδουσιν εἰς τὰ λείψανα τῶν ἀγίων τόσῃν ἀξίαν ὅσην καὶ εἰς τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς. Ἦδη εἶχον ἀφαιρέσει ἀπὸ τῶν ἐν Μύροις μοναχῶν τὴν τέφραν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, δι' ἧν μεγάλην ἔτρεφον λατρείαν. Μυστικὴ ὁμοιότης ἐφαίνετο ὅτι ὑφίστατο μεταξὺ τῆς ἀξέστου φιλοπατρίας των καὶ τοῦ ζήλου τῆς καρτεροψυχίας τοῦ ἀσκητοῦ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων ἣν ὑπερήσπισε μετὰ τόσης δραστηριότητος κατὰ τῆς ξενικῆς δυναστείας τῶν Ἑρωδῶν, τῆς ὑπόπτου παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ὅτι ἐνέδωκεν εἰς τὰς ἀκαταμαχῆτους πλάνας τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Διὸ ἡ ἀφιξίς τῶν λειψάνων τοῦ Λυτρωτοῦ ἐν Γενούᾳ ἦν ἡμέρα, ἧς ἡ μνήμη ὤφειλε νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ.

(ἀκολουθεῖ).

ΛΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

(1) Ὁ Καφφάρος ἔγραψε μέχρι τοῦ 1194· τὸ δ' ἔργον του συνέχισαν οἱ συγγραφεῖς οἱ κληθέντες *Continuatori del Caffaro* (ἴδε Κανάλε, III, 370) μέχρι τοῦ 1294. Μετὰ τοὺς χρονογράφους ἐπέρχονται οἱ ἱστοριογράφοι, Στέλλας ὁ πρεσβύτερος (μέχρι τοῦ 1410), ὁ υἱὸς του (μέχρι τοῦ 1435), ὁ Σεναρέγας (μέχρι τοῦ 1488), ὁ Ἰουστινιάνης (μέχρι τοῦ 1528). Ὁ Καζόνης ὑπάγεται εἰς τοὺς χρονογράφους (μέχρι τοῦ 1700). Ὁ Σολιέττας καὶ ὁ Μποντάδιο (ὁ τελευταῖος δὲν ἦτο Γενουήνσιος) ἔγραψαν λατινιστί.

ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΙΑΙ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε. Φυλλ. ΙΑ')

○○○○○○○○

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΧΡΗΣΜΟΛΟΓΙΚΑ.

Ἐπῆρχε γενικῶς παραδεδεγμένη γνώμη μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὅτι οἱ θεοὶ συνδιελέγοντο οἰκείως μετὰ τινῶν ἀνθρώπων, οὓς ἐπροίκιζον μὲ ἰδιάζουσαν εὐνοίαν, μὲ ὑπερφυσικὴν δύναμιν, καὶ οἷς μόνοις ἐκοινοποιοῦν ἀσμένως καὶ ἀπροκαλύπτως τὰς βουλάς καὶ ἐντολάς αὐτῶν.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν οἱ προνομιοῦχοι οὗτοι ἄνδρες διηροῦντο εἰς δύο τάξεις· ἦτοι, εἰς τοὺς χρησιμοδοτοῦντας καὶ προλέγοντας τὰ μέλλοντα ἀπλῶς διὰ θείας ἐμπνεύσεως, καὶ τοὺς κεκτημένους τὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς παρατηρήσεως. Οἱ χρησμοὶ ἀπῆλαυον τοιαύτης τιμῆς καὶ τοσοῦτου σεβασμοῦ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, ὥστε αὐτοὺς ἐπηρώτων, αὐτοῖς συνεβουλεύοντο ἐν πάσαις ταῖς μεταξὺ των διαφοραῖς καὶ διενέξεσιν· αἱ δ' ἀποφάσεις αὐτῶν ἐθεωροῦντο ἱεραὶ καὶ ἀπαραβίαστοι. Οὐδεμίᾳ ἀξία λόγου ἐπιχειρήσεις ἐτίθετο εἰς ἐνέργειαν πρὶν ἢ γνωσθῇ πρῶτον ἡ βουλή τῶν θεῶν. Ἄν νέον τι εἶδος κυβερνήσεως ἔμελλε νὰ συστηθῇ, ἂν πόλεμος ἔμελλε νὰ κηρυχθῇ, ἢ εἰρήνη νὰ συνομολογηθῇ, ἢ νόμοι νὰ ψηφισθῶσι, πρώτη ἢ τῶν χρησμῶν γνώμη ὤφειλε νὰ ἐπιζητηθῇ. Εἰς οὐδένα ὅμως ἐπετρέπετο τὸ νὰ ἐπερωτήσῃ διὰ τοῦ μαντείου τοὺς θεοὺς, χωρὶς νὰ προσφέρῃ αὐτοῖς δῶρα καὶ θυσίας· τοῦθ' ὑπερ ἔτεινε βεβαίως εἰς τὸ νὰ ἐξαίρῃ τὴν ὑπόληψιν τῶν χρησμῶν παρὰ τῷ λαῷ ὅθεν, κατὰ συνέπειαν τούτου, οἱ ἡγεμόνες μόνον καὶ οἱ πλούσιοι ἠδύναντο νὰ ζητήσωσι τὴν συμβουλὴν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τούτοις οὐδόλως ἐπετρέπετο τὸ

μαντεύεσθαι κατὰ βούλησιν, ἀλλὰ μόνον ἐν ὠρισμέναις τισὶν ἡμέραις.

Ὁ τρόπος τοῦ χρησμοδοτεῖν διέφερε κατὰ τόπους καὶ ἐποχάς· ἐντισὶ χώραις, οἱ χρησμοὶ ἀπεκαλύπτοντο ἢ ἐξηγοῦντο ὑπὸ διερμηνέων, ἐν ἄλλαις δὲ, οἱ θεοὶ αὐτοὶ ὑπετίθεντο δίδοντας τὰς ἀποκρίσεις τῶν διὰ ζώσης φωνῆς ἐν ἐνυπνίοις, ἢ διὰ κλήρων.

Οἱ ἄνθρωποι, ἐν τῷ μαντεύεσθαι, ὑπεδήλουν πάντοτε τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν ὑπακοὴν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς θεότητος, καὶ ὅτε δ' ἠξιοῦντο εὐνοικῆς ἀπαντήσεως, ἐνήργουν μετὰ μείζονος προθυμίας καὶ δραστηριότητος, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὐτῶν τυγχάνει τῆς συναινέσεως καὶ ἐγκρίσεως τοῦ οὐρανοῦ. Ὅθεν οὐδόλως θαυμαστόν ἐστι πλεῖσταὶ χώραι ἦσαν καθιερωμέναί πρὸς τὸ χρησμοδοτεῖν. Ἡ μικρὰ ἐπαρχία τῆς Βοιωτίας ἠδυνήθη ποτὲ νὰ καυχηθῆ ἐπὶ τοῖς πέντε καὶ εἴκοσι μαντείοις αὐτῆς, καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐπὶ ἴσῳ ὡσαύτως ἀριθμῷ. Οὐ μόνον δ' ὁ πατὴρ τῶν θεῶν ἐχρησμοδοτεῖ, ἀλλὰ, προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ τοῖς ἥρωσιν ἀπενεμήθη τὸ πρόνομιον τοῦτο· καὶ οἱ χρησμοὶ τοῦ Τροφωνίου καὶ τοῦ Ἀντινόου ἐγένοντο ἐντὸς ὀλίγου ἐφάμιλλοι τοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Διός.

Δυσχυρίσθησάν τινες ὅτι ἅπαντα τὰ μαντεῖα ἐσίγησαν καὶ οἱ χρησμοὶ τῆς γῆς ἔπαυσαν ἀμέσως μετὰ Χριστόν, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐκ ἔχεται ἀληθείας. Ἡ τοῦ Χριστοῦ γέννησις ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἡ ἀρχὴ τῆς παρακμῆς αὐτῶν· ἀλλ' οὗτοι διετήρησαν τὴν ἑαυτῶν φήμην (καὶ τοὶ ἡ ἐπερώτησις αὐτῶν δὲν ἐγένετο πλέον τοσοῦτο συνεχῶς) μέχρι τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ὁ Χριστιανισμὸς ἤρξατο θριαμβεύειν κατὰ τῆς πολυθείας.

Τὰ μαντεῖα πολλάκις ἠνείχοντο τὸ δωροδοκεῖσθαι. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς γνωστὸν, δώροις διέφθειρεν αὐτά. Ὁ Ἡρόδοτος ὁμοίως, ὅστις πρῶτος ἀνέφερε τὴν διαφθορὰν τὴν πολλάκις ἐπικρατήσασαν ἐν τοῖς χρησμοδοτοῦσι ναοῖς τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς

Αἰγύπτου, ὑπέστη αὐστηρὰν τῶν παρατηρήσεών του ἐπίκρισιν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου.

Ἴδου χάριν περιεργείας τὰ δύο ταῦτα χωρία :

«Ὡς ὧν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι «οἱ ἄνδρες ἐν Δελφοῖσι κατήμενοι ἀρέπει-
«θον τὴν Πυθίην χρήμασι» (Πρόδ· Βιβλ. V. 63). Καὶ ὁ αὐτὸς πάλιν παρακατιῶν, (66) «Κλεισθένης τε ἀνὴρ Ἀλκμαιωνίδης, ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι.»

Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ Πλούταρχος ἀπαντᾷ σκωπτικῶς τάδε :

« . . . Κλεισθένη μὲν ἀναπεῖσαι, φησι, «τὴν Πυθίαν ψευδόμαντιν γενέσθαι
«ἀφαιρούμενος δὲ τοῦ θεοῦ μαντεῖαν κα-
«λὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ τῆς λεγομένης συμ-
«προφητεύειν Θέμιδος ἀξίαν.» (Πλουτάρχ. Περὶ τῆς Ἡροδότου Κακοηθείας. XXIII.)

Ὁ ῥήτωρ Δημοσθένης μάρτυς ἐστὶν ὡσαύτως τῆς διαφθορᾶς ταύτης, παρατηρῶν ὅτι οἱ χρησμοὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπέκυπτον δουρικῶς τῇ βουλήσει καὶ ἐφέσει τοῦ Βασιλέως τῆς Μακεδονίας, Φιλίππου· τοῦθ' ὅπερ ὠραίως ἐκφράζει διὰ τῆς λέξεως *φιλιππίζειν*. Καὶ τοὶ δὲ τὰ ἀρχαῖα ἔθνη, ἐν γένει, ἀπένεμον τοσαύτην προσοχὴν τοῖς μαντείοις καὶ ὑπὸ τοσαύτης ἐνεφοροῦντο πεποιθήσεως ὡς πρὸς τὴν φιλαλήθειαν πρὸς δὲ καὶ τὴν θεϊότητα αὐτῶν, πλεῖστοι ὁμοίως ἠγεμόνες καὶ φιλόσοφοι αὐτῶν ἐγίνωσκον τὴν ἀπάτην καὶ οὐδόλως προσείχον ταῖς διαταγαῖς τῶν ἱερέων, οὐς τὰ χρήματα ἠδύναντο νὰ διαφθείρουν, ἢ ἡ ἐπέμβασις νὰ ἐπιβάλη αὐτοῖς σιγὴν.

Τὰ περιφημότερα μαντεῖα τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν τὰ τῆς Δωδώνης, τῶν Δελφῶν, τοῦ Διός, τοῦ Ἄμμωνος, καὶ ἄλλα τινά. Ἡ Δωδώνη ἦν πόλις τῆς Θεσπρωτίας ἐν Ἠπείρῳ. Τὸ δὲ περίφημον αὐτῆς μαντεῖον ἐκειτο ἐκεῖ πλησίον ἐπὶ τῷ λοφίσκῳ τῷ καλουμένῳ Τομάρῳ. Ἦτε πόλις καὶ ὁ ναὸς τοῦ Διός καθιδρύθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος, ὅστις συνόκησεν αὐτόθι τοὺς δια-

φυγόντας τὸν φερόντα αὐτοῦ κατακλυσμόν. Ὁ ναὸς ἦν ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ τὸ μαντεῖον φαίνεται ὄν ἀρχαιότερον. Ὁ περὶ αὐτοῦ μῦθος, ὡς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφέρεται, λέγει τάδε, αὐτολεξεῖ μεταφραζόμενα :

« Αἱ προμάντιες, ἦτοι αἱ ἰέρειαι, ἢ προφήτιδες τοῦ Δωδωναίου Διός, διασχυρίζονται ὅτι δύο μαῦραι περιστραί, ἀναπτάμεναι ἐκ Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου, ἀφίκοντο, ἡ μὲν εἰς Λιβύην, ἡ δὲ παρ' αὐταῖς ἐν Δωδώνῃ Ἡ τελευταία δ' αὕτη, σκαθήσασα ἐπὶ φηγοῦ, ὠμίλησε φωνῇ ἀνθρωπίνη, εἰποῦσα, ὅτι ἀνάγκη ἦν ἵνα ἰσδρυθῆ αὐτόθι μαντεῖον Διός· καὶ ὅτι οἱ ἐκάτοικοι, ὑπολαμβάνοντες ὅτι θεῖον ἦν αὐτὸ ἀπαγγελλόμενον, ἔπραξαν συνωδὰ τῆς αἰείας διαταγῆς. Ἡ δὲ εἰς τοὺς Λίβυας ἀσποιομένη περιστραῖ, λέγουσιν ὅτι προσέταξε τοὺς Λίβυας νὰ ἰδρῦσῃ χρηστῆριον τοῦ Ἄμμωνος. εἶναι δὲ καὶ τοῦτο αὐτοῦ Διός.» (Ἡρόδοτ. Βιβλ. : 44. 55.)

Καί τοι δὲ παράλογος ἡ διήγησις αὕτη, δὲν φαίνεται ὅμως στερουμένη πραγματικῆς βάσεως· καθότι οἱ ἰερεῖς τῶν Αἰγυπτίων διετείνοντο, ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, δύο ἰέρειαι μετήνεγκον τὰς ἱεράς αὐτῶν θεσμοθεσίας εἰς Λιβύην καὶ εἰς Δωδώνην. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δὲ διαλέκτῳ τῶν λαῶν τῆς Ἡπείρου, ἡ λέξις πέλειαι, σημαίνει ἐνταῦτῳ περιστραῖ καὶ γραῖαι. Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι αἱ προφήτιδες γυναῖκες ἐκαλοῦντο ἐνίοτε καὶ πελειάδες, ἦτοι περιστραῖ, καθὸ προλέγουσαι τὰ μέλλοντα ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῶν τῶν πτηνῶν.

Ὁ ναὸς οὗτος καὶ αἱ περὶ αὐτὸν στοαὶ, περιεκοσμοῦντο δι' ἀμετακινήτων ἀγαλμάτων καὶ διὰ προσφορῶν τῶν μαντευομένων. Ἐγγὺς τοῦ ναοῦ, τοῦ τῷ Διὶ καθιερωμένου, ὑπῆρχεν ἑκτενὲς δάσος δρυῶν, ἐνοικούμενον, ὡς ὑπετίθετο, ὑπὸ Φαύνων, Δρυάδων καὶ Σατύρων· καὶ πρὸ τῆς χρήσεως τοῦ σίτου αἱ βάλαναι αὐτῶν ἐν μεγίστῃ διετέλουν ὑπολήψει. Αἱ δρυὲς αὗται ἐλέγοντο οὔσαι πεπρὸικισμέναι δι' ἀνθρω-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. 1Β'.)

πίνης φωνῆς καὶ προφητικοῦ πνεύματος. Ἡ Ἀργῶ, τὸ πλοῖον τῶν Ἀργοναυτῶν, ἐκ τῶν δένδρων τοῦ δάσους τούτου ναυπηγηθὲν, κατεῖχεν ὡσαύτως τὴν αὐτὴν δύναμιν τοῦ ὀμιλεῖν· διὸ καὶ προσωνομάσθη ἡ λαλαγοῦσα κίσσα.

Ταῦτα ὅμως εἰσὶν ἀπλοῖ μῦθοι· διότι τίς δύναται νῦν πιστεῦσαι ὅτι τὰ δένδρα ἔσχον ποτὲ τὴν δύναμιν τοῦ λαλεῖν ἢ αἱ περιστραῖ τοῦ προφητεύειν; Τὸ ἀληθὲς φαίνεται οὕτως ἔχον· οἱ τοὺς χρησμοὺς πρῶτον ἀπαγγείλζοντες ἦσαν ἄνθρωποι οἵτινες, ὅτε τὸ μαντεῖον ἐπρωτάτο, ἐκρύπτοντο ἐπιτηδεῖως ὀπισθεν τῶν δρυῶν, καὶ οὕτω παρέσχον ἀφορμὴν τῷ δεισιδαίμονι λαῶι τοῦ πιστεύειν ὅτι τὰ δένδρα ὠμίλουν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἀποφάσεις τοῦ χρησμοῦ ἐπεδίδοντο ὑπὸ τριῶν γραῖων γυναικῶν, αἱ δὲ προφήτιδες αὗται ἐκαλοῦντο πελειάδες, ὅπερ σημαίνει ὡσαύτως καὶ περιστραῖ, ἐκ τούτου ἡ καταγωγὴ τοῦ μύθου ὅτι περιστραῖ δῆθεν ἐχρησιμοδότην τοῖς μαντευομένοις.

Ὁ θεὸς ἀπεκάλυπτε τὰ μυστήρια αὐτοῦ ταῖς ἰερείαις κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἐνίοτε αἱ γυναῖκες αὗται εἰσῆρχοντο ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει, καὶ καθήμεναι πλησίον τῶν προφητικῶν δένδρων παρετήρουν προσεκτικῶς τὸν τῶν ὑπὸ τῶν ζεφύρων κινουμένων φύλλων ψιθυρισμόν, ἢ τὴν τῶν ὑπὸ τοῦ λαίλαπος πληγτομένων κλάδων βοήν. Ἄλλοτε πάλιν, ἰστάμεναι παρὰ τὸ χεῖλος πηγῆς τινος, (ἐκ τοῦ Τομάρου ἄρου, ἢ λοφίσκου, πλεῖστα κατέρρεον πηγαί) ἠκροάζοντο τὸν μορμυρισμόν τῶν καταρρέοντων ὑδάτων, καὶ ἐπιμελῶς σημειοῦσαι τὴν βαθμιαίαν αὐξήσιν τοῦ ἤχου, προέλεγον ἐκ τούτου τὰ μέλλοντα. Τὴν αὐτὴν ὡσαύτως ἐτήρουν μέθοδον, ἐξηγοῦσαι τὴν ὑπὸ τῆς συγκρούσεως πλείστων χαλκίνων χυτρῶν γινομένην κλαγγήν. Αἱ χύτραι αὗται ἐκρέμαντο περίξ τοῦ ναοῦ, καὶ ἦσαν οὕτω διατεθειμέναι, ὥστε, ὅτε ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἐτύπτετο, ἀπασαι συνάμα ἐτίθεντο εἰς κίνησιν. Ἡ δὲ ἰερεῖα προσέχουσα εἰς τὸν ἤχον, τίνι τρόπῳ οὗτος ἐξεδηλοῦτο, ἐτροπολογεῖ-

το καὶ τέλος ἔληγεν, ἐπορίζετο ἐκ τοῦ συγκεχυμένου τούτου θορύβου ποικιλίαν προρρήσεων. Παρὰ τὸν ναὸν ὑπῆρχον ὡσαύτως δύο κίονες, ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων ἔκειτο χάλκινον ἀγγεῖον, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου ἄγαλμα παιδὸς κρατοῦντος μάστιγα συνισταμένην ἐκ χαλκίωνων λωρίων ἢ λεπτοτάτων ἀλύσεων, αἵτινες ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὠθούμεναι ἐπέκρουον τὸ ἀγγεῖον καὶ παρήγαγον ἦχον ἐπὶ πολὺ παρατεινόμενον. Ἡ ἱέρεια ἐγίνωσκε τὴν καταμέτρησιν τῆς διαρκείας τοῦ ἦχου τούτου, συντελοῦσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Οἱ μαντευόμενοι ἐποιοῦντο ὡσαύτως χρῆσιν καὶ χρησμολογικῶν κλήρων· ἦτοι, ἔθετον ψήφους ἢ κύβους ἐντὸς κάλπης, καὶ εἶτα ἐγίνετο ἡ ἐκκύβευσις αὐτῶν ὡς τὰ νῦν ἢ τοῦ λαχείου.

Τὰ μαντεῖα τοῦ Ἀπόλλωνος οὐ μόνον ἦσαν τὰ πολυαριθμότερα, ἀλλὰ καὶ τὰ μᾶλλον τιμώμενα. Μεταξὺ δὲ τούτων, τὸ ἐν Δελφοῖς εἶχε τὰ πρωτεῖα, ἕνεκεν τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ ἀληθοῦς καὶ εὐκρινοῦς τῶν χρησμῶν, τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ οἰκοδομήματος, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ἀφιερωμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς πληθύος τῶν εἰς αὐτὸ προσερχομένων.

Ἡ καταγωγὴ τοῦ μαντείου τούτου ἔχει ὡς ἔξῃς: ἀγέλη τράγων, νεμομένων ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ, εἶχε πλησιάσει εἰς μέρος τι ἐνθα ὑπῆρχε βαθὺ καὶ μέγα χάσμα, ἐξ οὗ ἀνεδίδετο ἀναθυμιάσις ἣτις ἐφαίνετο ὡσανεὶ ἐμπνέουσα τοὺς τράγους, διότι οὗτοι ἐπαιζον καὶ ἐσκίρτων πέριξ αὐτοῦ κατὰ τοιοῦτον ἀλλόκοτον τρόπον, ὥστε ὁ αἰπόλος αὐτῶν ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τοῦ βαράθρου τούτου, ἵνα ἴδῃ τὸ ἐμπεριεχόμενον μυστήριον· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀμέσως κατελήφθη ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, οἱ δὲ λόγοι του ἐξεδήλουν παραφροσύνην καὶ παραλογισμόν. Τῆς φήμης διαδοθείσης, οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων, ὑπὸ περιεργείας ὀρμώμενοι, καὶ αὐτόσε συναχθέντες ἵνα θεωρήσωσι τὸ θαῦμα, ἀνέπνευσαν καὶ οὗτοι τὴν ἐκπεμπομένην ἀναθυμιάσιν καὶ ὑπέσχον τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Αἱ λέξεις λοιπὸν αἱ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐκά-

στοτε ἀπαγγελλόμεναι, ἐλογίσθησαν μετ' οὐ πολὺ ὡς προρρήσεις, καὶ αἱ ἀναθυμιάσεις ὡς θεία πνοή, ἀποκαλύπτουσα τοῖς ἀνθρώποις τῶν μελλόντων τὰ μυστήρια. Ναὸς ἔθεν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνηγέρθη ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ, καὶ πάλις συνεκτίσθη περὶ αὐτόν.

Ἄλλ' ὁ Πλούταρχος ἀφηγεῖται διαφόρως πως τὰ περὶ τούτου λέγων:

«Καὶ γὰρ ἐνταῦθα τὴν περὶ τὸν τόπον ἀδύναμιν ἐμφανῆ γενέσθαι πρῶτον ἱστοροῦσιν, νομέως τινὸς ἐμπεσόντος κατὰ τύχην, εἶτα φωνὰς ἀναφέροντος ἐνθουσιώειδεις, ὧν τὸ μὲν πρῶτον οἱ παραγενόμενοι κατεφρόνου, ὕστερον δὲ γενομένων, αὖθις προεῖπεν ὁ ἄνθρωπος, ἐθαύμασαν. Οἱ δὲ λογιώτατοι Δελφῶν καὶ τοῦνομα τοῦ ἀνθρώπου διαμνημονεύοντες Κορήταν λέγουσιν.» (Πλούταρχ. Περὶ τῶν Ἐκλελειπότην χρηστηρίων. XLII).

Ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ χάσματος ἐτέθη τρίπους, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἵστατο κατὰ διαταγὴν ἡ ἱέρεια ἵνα ἀπαγγέλλῃ τὰς ῥήτρας τοῦ θεοῦ· ἐκαλεῖτο δὲ Πυθία. Ὑπετίθετο δὲ αὕτη ὅτι αἴφνης ἐνεπνέετο ὑπὸ τῶν ἐκπεμπομένων ἀναθυμιάσεων, καὶ τότε συγχρόνως οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἠκτινοβόλου, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἀνωρθοῦντο, καὶ φρικίαις περιέβαλλεν ἅπαν τὸ σῶμα αὐτῆς. Ἐν τῇ σπασμωδικῇ ταύτῃ καταστάσει διατελοῦσα, ἀπήγγελλε τοὺς χρησμοὺς τοῦ θεοῦ, πολλάκις μετ' ὠρυγμῶν καὶ κραυγῶν· αἱ δ' ἀσυνάρτητοι αὐτῆς λέξεις κατέγράφοντο καὶ συνετάσσοντο ὑπὸ τῶν ἱερέων. Ἐνίοτε τὸ πνεῦμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς ἦν ἡπιώτερον· ἀλλ' ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει περὶ μιᾶς Πυθίας ἣτις εἰς τοιαύτην ὑπερβολικὴν μανίαν ἐπέπεσεν, ὥστε οὐ μόνον οἱ παραγενόμενοι ἵνα μαντευθῶσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τρίποδος ὀδηγήσαντες αὐτήν, μεγάλως φοβηθέντες ἐφυγον μακρὰν, ἐγκαταλιπόντες τὸν ναόν· τοσοῦτῳ δὲ σφοδρὸς ἐγένετο ὁ παροξυσμὸς αὐτῆς, ὥστε μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπεδίωσεν ἐν ἀγωνίᾳ:

«... Τέλος δὲ παντάπασιν ἐκταραχθεῖ-

«σα καὶ μετὰ κραυγῆς φοβερᾶς φερομένη πρὸς τὴν ἐξοδὸν ἔρριψεν ἑαυτὴν· ὥστε φυγεῖν μὴ μόνον τοὺς θεοπρόπους, ἀλλὰ καὶ τὸν προφήτην Νίκανδρον καὶ τοὺς παρόντας τῶν δόσιων· ἀνείλοντο μὲν τοὶ μετὰ «μικρὸν αὐτὴν εἰσελθόντες ἔκφρονα καὶ διεβίωσεν ὀλίγας ἡμέρας.» (Ὁ αὐτὸς, αὐτόθι. 41).

Ἡ Πυθία, πρὶν ἢ τεθεῖ ἐπὶ τοῦ τρίποδος, ἐπλυνε συνήθως ὅλον τῆς τὸ σῶμα καὶ ἰδίως τὴν κόμην αὐτῆς ἐν τοῖς ὕδασι τῆς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ Κασταλίας πηγῆς. Ἐτίνασσε ὡσαύτως τὴν παρὰ τῷ ναῷ δάφνην, ἢ ἐνίοτε ἐμάσσα ἐκ τῶν φύλλων αὐτῆς. Πυθία τὸ κατ' ἀρχὰς ὄφειλε νὰ ἦναι παρθένος, ἀλλ' ὁ ὅρος οὗτος μετὰ ταῦτα κατηργήθη, ὡς ἐκ τινος παραβάσεως διαπραχθείσης ὑπὸ μιᾶς αὐτῶν, καὶ μόνον αἱ τὸ πεντηκοστὸν ἢ πλεῖον τῆς ἡλικίας των ἔτος ἀγουσαι ἐπετρέποντο ἵνα περιβληθῶσι τὸ ἱερὸν τοῦτο ἄξιωμα. Ἐνεδύοντο ὁμῶς αὐταὶ πάντοτε ἐσθῆτας παρθενικὰς, ἵνα διαδηλῶσι τὴν καθαρότητα καὶ μετριοφροσύνην αὐτῶν, καὶ πανδήμως ὑπεχρεοῦντο νὰ τηρῶσι τοὺς νόμους· αὐστηρῶς τοὺς περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀγνότητος τῶν ἡθῶν, εἰς τρόπον ὥστε μὴ ἀλλόκοτοι ἐνδυμασίαι, ἢ ἀσελγῆς συμπεριφορὰ, ἤθελον ἐπιφέρει περιφρόνησιν τῇ ἀξιοπρεπείᾳ ἢ τῇ ἱερότητι τοῦ τόπου.

Οἱ χρῆσμοὶ ἐδίδοντά ποτε ἐν ἑξαμέτροις ἀτίχοις, ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο ἔπαυσε ἐπειτα. Ἡ Πυθία ἠρωτᾶτο μόνον ἐπὶ ἓνα μῆνα τοῦ ἔτους περὶ τὰ ἔαρ. Οἱ δὲ μαντευόμενοι ὄφειλον πάντοτε νὰ προσφέρωσιν ὑπέρογκα δῶρα τῷ θεῷ· ἐκ δὲ τοῦ ἄρου τοῦτου προῆλθεν ὁ μέγας πλοῦτος, ἢ λαμπρότης καὶ μεγαλοπρέπεια τοῦ ναοῦ. Θυσίαι ὡσχύτως προσεφέροντο, καὶ ἂν οἱ οἰωνοὶ ἦσαν ἀπαίσιοι, ἢ ἱέρεια ἀπεποιεῖτο τὸ νὰ χρησιμοδοτήσῃ.

Μεγάλη εὐφροσύνη καὶ μεγάλη πανουργία ἀπητοῦντο ἀναμφιβόλως ἵνα συντηρῆται ἡ φήμη τοῦ μαντείου, καὶ οὐχὶ ὀλιγωτέρα τόλμη καὶ περίσκεψις ἐκ μέρους τῶν διαχειριζομένων τὸν μηχανισμόν αὐτοῦ. Ὡς

οἱ μάντιες τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι χρησμολόγοι ἐλάμβανον τὴν φροντίδα τοῦ νὰ προειδοποιῶνται ἐν ἐκτάσει καὶ ἐμπεριστατωμένως. περὶ πάντων ὧσων ἢ περὶ ἐκβάσεως συμβουλή ἤθελε ζητηθῆ παρ' αὐτῶν. Διυλίζοντες τὰ ὑπὸ τῆς Πυθίας ἀπαγγελλόμενα, διεχώριζον ἐκεῖνο ὅπερ ἦν συμφέρον καὶ εὐλογον νὰ εἴπωσιν, ἐξ ἐκείνου ὅπερ ἦν συνετὸν ν' ἀπορρίψωσιν· ἐπέμενον ἐπὶ τοῦ μὲν, παρσιώπων τὸ δὲ, καὶ συνεμόρφουν τὸ ἄλλο ὡς βέλτιον ἤρμοζε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Πρὸς δὲ τούτοις, περιέβαλλον συνήθως τὴν φανεράν ἐννοιαν τοῦ χρησμοῦ διὰ τοῦ σκότους τῆς ἀσαφείας, καὶ πολλάκις ἐξέφραζον ῥήτρας ἀμφιβόλου καὶ ἐπαμφοτερίζουσης ἐρμηνείας, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐφαρμόζωνται εἰς δύο ἀντιθέτους σημασίας ἢ ἐκβάσεις. Διὸ οἱ μαντευόμενοι ἐνίοτε ὑφίσταντο τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀμφιβουλοῦσας ταύτης.

Ὁ Κροῖσος π. χ. ὅτε ἐπρώτησε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μαντεῖον, ἔλαβεν ἀπάντησιν ὅτι «*Ἄλιν ποταμὸν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει,*» ἐξ οὗ συνεπέρανε ὅτι ἡ ἀρχὴ, ἢ τὸ μέγα τοῦτο κράτος, ἦτο τὸ τοῦ ἐχθροῦ του, ἐνῶ δυστυχῶς ὁ χρησμὸς ἐσήμαινε τὸ ἰδικόν του. Ὁ δὲ λατινικὸς χρησμὸς, *Credo te Aecida, Romanos vincere posse*, ἢ ὁ Πύρρος ἔσχε ὅτε ἠθέλησε νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ταραντίνους κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἐκληφθεὶς ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐπήνεγκε τὴν ὀλοσχερῆ αὐτοῦ ἦτταν. Ὁ Νέρων διετάχθη ὡσαύτως νὰ προσέχῃ εἰς τὸ ἐβδομηκοστὸν τρίτον ἔτος. ἀλλ' ἡ προσηνὴς αὐτῷ ἰδέα ὅτι ἤθελε ζῆσει μέχρι τῆς ἡλικίας ταύτης κατέστησεν αὐτὸν ἡμέριμον καὶ ῥάθυμον. Δὲν ἐβράδυνεν ὁμῶς νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀπάτην, ὅτε ὁ Γάλλος, ἀγωνῆδην τὸ ἐβδομηκοστὸν τρίτον τῆς ἡλικίας του ἔτος, ἐξεθρόνισεν αὐτόν.

Κατὰ ποίαν ἐποχὴν καὶ ἐπὶ τίνι ἀφορμῇ τὸ μαντεῖον τοῦτο ἔπαυσε τοῦ χρησιμοδοτεῖν, εἶναι ἀβέβαιον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος περιεφρονήθη· ἀλλ' ἐπὶ Νέρωνος, ὡς προείπομεν, ἐχρη-

σμοδότει ἐνίοτε, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου.

Ὁ δὲ ναὸς τοῦ Διὸς Ἀμμωνος (ἦτοι ἀμμώδους) ἔκειτο ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Λιβύης εἰς ἀπόστασιν ἐννέα ἡμερῶν ὁδοπορίας ἀπὸ Ἀλεξανδρείας. Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε περὶ ῥημον μαντεῖον ὅπερ, κατ' ἀρχαίαν τινὰ παράδοσιν, συνεστήθη περὶ τὸν ὀρθοῦν αἰῶνα πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου ὑπὸ δύο περιστερῶν, αἵτινες ἀναπτᾶσαι ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Θεβαίδος, κατήλθον ἢ μὲν εἰς Δωδώνην, ἢ δὲ εἰς Λιβύην, ἐνθα ὁ λαὸς ἀμέσως ἀνεγνώρισε τὴν θεῖαν αὐτῶν ἀποστολήν. Τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνος ἐπηρωτήθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Περσέως καὶ ἄλλων.

Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος κατέστη κύριος τῆς Αἰγύπτου, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν ναὸν τοῦ Διὸς Ἀμμωνος. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ προσελεύσεώς του ἦν τὸ ν' ἀνακηρυχθῆ υἱὸς τοῦ Διός· τιμὴ ἦν πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμει. Οὐδὲν φρικωδέστερον τῆς ἐρήμου ἦν διήλυθε, καὶ οὐδὲν, ἀφ' ἑτέρου, θελκτικώτερον, κατὰ τὰς μυθώδεις τῶν ποιητῶν ἀφηγήσεις, τοῦ ἰδιαιτέρου χώρου ἐνθα ὁ ναὸς ἔκειτο. Οὗτος ἦν ὡς ἐντελής παράδεισος ἐν μέσῳ τῆς ἀπείρου ἐρημίας. Ὅτε τέλος ὁ Ἀλέξανδρος ἀφίκετο καὶ ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς θεότητος, ὁ ἱερεὺς, οὐκ ἀγνοῶν τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ, τὸν ἀνεκήρυξεν υἱὸν τοῦ Διός! Ὁ κατακτητὴς ἐπαρθεὶς ἐπὶ τῇ ἐξόχῳ ταύτῃ προσαγορεύσει, ἠρώτησεν ἂν θὰ ἐπετόγγανεν εἰς τὰς ἐκστρατείας του. Ὁ ἱερεὺς ἀπήντησεν ὅτι θὰ κατασταθῆ ἀπόλυτος τοῦ κόσμου μονάρχης.

Ἴδου, χάριν περιεργίας, πῶς ὁ Πλούταρχος διηγεῖται τὰ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, ἅπερ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον μεταφέρομεν ἐνταῦθα.

Ἄ"Οτε δὲ διεξελθὼν τὴν ἔρημον ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ναοῦ, ὁ προφήτης τοῦ Ἀμμωνος ἐχαιρέτισεν αὐτὸν ἀπὸ μέρους «τοῦ θεοῦ, ὡς πατὴρ αὐτοῦ» ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τὸν ἠρώτησεν ἂν τις τῶν φονέων αὐτοῦ πατὴρ του διέφυγε τὴν ἐκδίκησιν

αὐτοῦ. Τοῦ δὲ προφήτου εἰπόντος ὅτι ὁ ἀπατὴρ του δὲν ἦτο θνητὸς, μεταστρέψας αὐτὸν λόγον, τὸν ἠρώτησεν ἂν ἐτιμώρησεν ἄλλους τοὺς φονεῖς τοῦ Φιλίππου, καὶ ἂν αὐτὸς δίδωσιν αὐτῷ τὸ νὰ γείνη κύριος πάντων τῶν ἀνθρώπων. Χρησιμοδοτήσαντος τότε τοῦ προφήτου, ὅτι ὁ θεὸς καὶ αὐτοῦτο δίδωσιν αὐτῷ, καὶ ὅτι ἡ ἐκδίκησις αὐτῶν φονέων τοῦ Φιλίππου ἐγένετο πλήρης, ἐδωρήσατο τότε τῷ μὲν θεῷ ἀφιερώματα λαμπρά, τοῖς δὲ ἱερεῦσι χρήματα. Ταῦτα περὶ τῶν χρησμῶν οἱ πλείεστοι γράφουσιν· αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὴν μητέρα του, λέγει «ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ μαντείου χρησμός τινας μυστικούς, οὓς, ὅταν ἐπιστρέψῃ, θὰ ἐξείπη πρὸς μόνην αὐτήν. Τινὲς ὁμῶς λέγουσιν ὅτι ὁ προφήτης, καὶ τοι μὴ εἰδὼς αὐτὴν Ἑλληνικὴν, θέλων ὁμῶς νὰ τὸν ὑποδεχθῆ φιλοφρόνως, ἀνέκραξεν ἑλληνιστῶ, ὡ παιδίον· ἀλλ' ἀντὶ νὰ προσφέρῃ ὀρθῶς αὐτὴν λέξιν, ἐβαρβάρισε περὶ τὸ τελευταῖον ἀγράμμα, ἐκφωνήσας «ὦ παιδίος.» Τὸ σφάλμα τοῦτο εὐπρόσδεκτον ἐγένετο τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ οὕτω διεδόθη ὁ λόγος ὅτι τὸ μαντεῖον ἀνεκήρυξεν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός. (Πλούταρχ. Ἀλέξανδρος XXVII.) Τοιαύτη ὁμῶς παχυλὴ κολακεία κατέστρεψε τὴν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου φήμην τοῦ μαντείου, καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Πλουτάρχου μόλις ἠκούετο νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτοῦ.

Κατὰ τὸν Ὀβιδιον, ὑπῆρχε παρὰ τῷ ναῷ τούτῳ πηγή τις ἧς τὰ ὕδατα τὸ μεσημέριον καὶ τὸ μεσονύκτιον ἦσαν ψυχρά, τὴν δὲ πρωτὴν καὶ τὴν ἑσπέραν θερμά. Ὑπῆρχον δὲ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱερεῖς ἐν τῷ ναῷ, ἀλλὰ μόνον οἱ πρεσβύτεροι αὐτῶνε ἀπήγγελλον χρησμούς. Ὁ Ἀμμων ἐξέδιδε τὰς ἀποκρίσεις του διὰ τρόπου σαφοῦς καὶ καθαροῦ.

Μεταξὺ δὲ τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν δευτεροβάθμιων μαντείων, εἰσὶ τινὰ ἀξιόμμενα συντόμου περιγραφῆς.

1. Ὑπῆρχε μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κίρρα, πόλει τῆς Φωκίδος ἀνηκούση τοῖς Δελφοῖς, ἐξ ὧν ἀπεῖχε περὶ τὰ ἐξήκοντα

στάδια. Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ εὐνοϊκοὶ μόνον χρησμοὶ ἀπαγγέλλοντο· ἂν δὲ δυστύχημά τι ἐμελλε συμβῆναι τοῖς μαντευομένοις, ὁ θεὸς ἐξεδήλου τοῦτο διὰ τῆς σιγῆς τοῦ μαντείου.

2. Ἐν Κλάρῳ, πόλει τῆς Ἰωνίας, ὑπῆρχε καὶ ἕτερον μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος· Ἐθεβαίουν ὅτι αἱ προρρήσεις αὐτοῦ ἐγίνοντο τῆ ἐνεργείᾳ ἐνὸς φρέατος, ὅπερ ὑπετίθετο πηγάσαν ἐκ τῶν δακρῶν τῆς Μαντούς.

Ἡ Μαντὴ αὕτη, ἐν παρόδῳ εἰπεῖν, ἦν θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου καὶ μάντισσα περίφημος. Ἀφοῦ αἱ Θῆβαι, ἡ πατρίς αὐτῆς, κατεκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων ἐν τῷ δευτέρῳ κατὰ τῶν Θηβῶν πολέμῳ, ἡ Μαντὴ μετηνέχθη μετ' ἄλλων αἰχμαλώτων εἰς Κλάρον τῆς Ἀσίας, ἐνθα ἀνιδρύσατο μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Κατὰ τὴν μυθολογίαν, θρηνοῦσα ἀδιαλείπτως τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος τῆς, ἔχυνεν ἄφθονα δάκρυα, ἐξ ὧν τέλος ἐσχηματίσθη λίμνη, ἧς τὰ ὕδατα κατεῖχον τὴν δύναμιν τοῦ προφητεύειν.

Ὅτε τις προσήρχετο ἵνα ἐπερωτήσῃ τὸ μαντεῖον τοῦτο, ὁ μέλλων ἀπαγγεῖλαι τὰς ἀποκρίσεις, κατέβαινεν ἐντὸς τοῦ φρέατος. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ αὐτοῦ ἦν ὁμολογουμένως ἐπιβλαβὲς τῇ ὑγείᾳ, οὗτος συνέτεμνε μεγάλως τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, διὰ τῆς ἐξασκήσεως ταύτης τοῦ ἐπαγγέλματός του. Διηγοῦνται ὅτι διὰ τοῦ μαντείου τούτου εἶχε προρρηθῆ ὁ ἄωρος θάνατος τοῦ Γερμανικοῦ, υἱοῦ θεοῦ τοῦ Ἀυτοκράτορος Τιβερίου.

3. Ἐν τούτῳ τινὶ τῆς Βοιωτίας ὑπῆρχε λίθος καλούμενος *σωφρονιστήρ*, ἐφ' οὗ ὁ Ἀπόλλων εἶχεν ἀνεγείρει βωμὸν ἐκ τῆς τέφρας τῶν εἰς τιμὴν αὐτοῦ προσφερομένων θυμάτων. Ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν ἐδήλου, ὡς ἀλλαγῶσε τῶν μαντείων του, τὴν θέλησίν του διὰ πρυφητῶν θεσπνεύστων, ἀλλὰ διὰ μαντικῶν ἤχων, οὗς, ὡς εἰκός, παρετήρουν οἱ πρὸς τοῦτο τεταγμένοι οἰωνοσκοποί.

4. Τὸ μαντεῖον τοῦ Τροφώνιου ἀνε-

φάνη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον :

Ὅτε διετῆς ἀνομβρία ἐπεκράτει ἐν Βοιωτίᾳ, πλείσται πόλεις τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης διώρισαν ἐπιτροπὴν, ἵνα μεταβάσῃ εἰς Δελφοὺς, προσφέρῃ φόρον λατρείας τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ συγχρόνως ἐξαιτήσῃ τὴν συμβουλήν καὶ προστασίαν του. Ὁ θεὸς προσεδέξατο καὶ ἐπήνεσε τὴν εὐσέθειαν τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ τοῖς διέταξε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια καὶ νὰ ἐπερωτήσωσι τὸν Τροφώνιον ἐν Λεβαδίᾳ. Οἱ πρέσβεις ἀμέσως ὑπήκουσαν τῇ διαταγῇ, καὶ μετέβησαν εἰς Λεβαδίαν, ἀλλ' οὐδὲν αὐτόθι σημεῖον μαντείου παρετήρησαν. Τέλος, εἰς ἐξ αὐτῶν, τοῦνομα Σάων, Ἀκραιφιεύς (1), ἀνεκάλυψε σπηλιὰς μελισσῶν, ὧν περ ἀπεφάσισε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πορείαν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἰσῆλθεν εἰς σπηλιὰν τι, ἐνθα εὐθὺς ἐνόησεν ὅτι αὐτόσε ἦν τὸ μαντεῖον, ὅπερ ὁ Ἀπόλλων τοῖς διέταξε νὰ ἐπερωτήσωσι. Προσκυνήσας ἕθεν τὸν Τροφώνιον ἔλαβε παρ' αὐτοῦ εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν· πρὸς δὲ τούτοις ἐδιδάχθη καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῶν ἱεροπραξιῶν, δι' ὧν ὄφειλέ τις ἐκάστοτε ἀκολουθῶν ἵνα μαντεύηται παρ' αὐτῷ.

Τὸ μαντεῖον τοῦτο ἦν περίφημον ἐν Βοιωτίᾳ· λέγεται δ' ὅτι διετηρήθη ἐπὶ πλείστον ἔτι χρόνον ἀφοῦ τὰ τῆς Ἑλλάδος εἶχον ἤδη ἐκλείψει. Ὁ Τροφώνιος ἦτο ἀπλοῦς ἥρως, ἢ, κατ' ἄλλους, ληστής καὶ κακοῦργος. Ἡ γῆ, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἀνοιχθεῖσα ὑπ' αὐτὸν, τὸν κατέπιε ζῶντα. Οἱ χρησμοὶ του ἐδίδοντο, ὡς εἴρηται, ἐντὸς σπηλαίου. Οἱ μαντευόμενοι ὄφειλον πρῶτον νὰ καθαρισθῶσι· μετὰ πολλὰς δὲ τελετὰς καὶ θυσίας εἰσῆρχοντο ἐντὸς αὐτοῦ· ταῦτο ὅμως διεκρίετο εἰς δύο φρικώδη ἄντρα, εἰς τὸ δεύτερον τῶν ὁποίων ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς συρομένους μεθ' ὀρμῆς, ἐνθα ἀπεκαλύπτετο καὶ τὸ μέλλον αὐτοῖς· ἀλλ' οὐχὶ εἰς ὅλους ὁμοίως, διότι οἱ μὲν ἐβλε-

(1) Ἀκραιφία, καὶ Ἀκραιφίαι καὶ Ἀκραιφίον· πόλις μικρὰ τῆς Βοιωτίας παρὰ τῇ Κωπαΐδι λίμνῃ.

πον, οί δὲ μόνον ἤκουον. Ἐξερχόμενος τοῦ διπλοῦ τούτου σπηλαίου ὁ μαντευόμενος, ἤρωτάτο τί εἶδεν ἢ τί ἤκουσε, καὶ ἦτο ὑπόχρεως νὰ καταγράψῃ ταῦτα ἐπὶ πίνακος. Παρατηρήθη ὅτι οἱ ἅπαξ ἐπερωτήσαντες τὸ μαντεῖον τοῦ Τροφωνίου, συμπαραελάμβανον μεθ' ἑαυτῶν διὰ βίου εἶδος τι μελαγχολίας, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἐθεάθησαν γελῶντες.

5. Τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμφιάρεω ἔκειτο ἐν Θήβαις. Αἱ ἀποκρίσεις αὐτοῦ ἐδίδοντο ἐν ἐνουπνίαις. Ἐν Ἐπιδαύρῳ ὡσαύτως τῆς Πελοποννήσου ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, περίφημος διὰ τὴν θεραπείαν τῶν νοσημάτων· τὰ δὲ πρὸς τοῦτο ἰαματικὰ φάρμακα ἐξεδηλοῦντο ἐπίσης ἐν ἐνουπνίαις.

6. Ἐν Φαραῖς, πόλει τῆς Ἀχαΐας, οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως ταύτης ὁ λαὸς εἶχεν ἀνεγείρει λίθινον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ τούτου. Πρὸ αὐτοῦ δ' ὑπῆρχε χαμηλὸς λίθινος βωμὸς ἐφ' οὗ ἔκειντο ὀρειχάλκινα δοχεῖα. Οἱ προσερχόμενοι ἵνα λάβωσι χρησμὸν κατέθετον θυμιάματα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, εἶτα δὲ προσέφερον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ βωμοῦ νομίσματα φέροντα ἐγκεχαραγμένην τὴν εἰκόνα τῆς ἰδίας ἐκάστου πατρίδος. Μετὰ ταῦτα προτείνοντες τὰς ἐρωτήσεις τῶν διὰ ψιθυρισμοῦ, ἔτεινον τὸ οὖς αὐτῶν ἐγγὺς τοῦ ἀγάλματος. Μετ' ὀλίγον δ' ἀνεχώρουν ἐμφράττοντες ἀμφότερα τὰ ὄτα διὰ τῶν χειρῶν τῶν μεχρῖσθαι ἠθέλον διέλθει τὴν ἀγορὰν· τότε δ' ἀποσύροντες τὰς χεῖρας προσεδέχοντο τὴν πρώτην παρουσιαζομένην φωνὴν ὡς θεῖον χρησμὸν.

7. Ἐν Βούρα, πόλει τῆς Ἀχαΐας, ὑπῆρχε μαντεῖον τοῦ Ἡρακλέους· ἦτοι, σπηλαίον τι, ἐντὸς τοῦ ὄπου αἱ προρήσεις ἐγίνοντο διὰ βολῆς κύβων. Οἱ μαντευόμενοι, ἀπνύθουνην πρῶτον δεήσεις πρὸς τὸν θεόν, εἶτα δὲ λαμβάνοντες τέσσαρας κύβους ἐκ μεγάλου αὐτῶν σωροῦ κειμένου ἐκεῖσε ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ, τοὺς ἔρριπτον ἐπὶ μιᾶς τραπέζης. Ἄπαντες οἱ κύβοι ἔφερον ἰδιαίτερα σημεῖα, ἢ διερμήνευσις τῶν ὀπίσθων ἐνουπῆρχεν ἐν βιβλίῳ πρὸς τοῦτο χρησιμεύοντι. Εὐθὺς δ' ἔρριπτον τοὺς τέσσαρας

κύβους, ἤνοιγον τὸ βιβλίον καὶ ἀνεγίνωσκον τὴν μοῖραν τῶν.

8. Ἐν Πάτραις, πόλει παραθαλασσίῳ τῆς Ἀχαΐας, ὑπῆρχε ναὸς ἀφιερωμένος τῇ Δήμητρι. Πρὸ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε κρήνη ἐν ᾗ ἐδίδοντο οὐχὶ παντρεῖδεις χρησμοί, ἀλλ' οἱ ἀποκλειστικῶς τὰς διαφόρους νόσους ἀφορῶντες. Ὁ τρόπος δι' οὗ ἐμαντεύοντο ἦν ὁ ἐξῆς: Διὰ λεπτοῦ σχοινοῦ κατεβίβασσον κάτοπτρον ἐντὸς τῆς πηγῆς, ἀλλὰ λίαν προσεκτικῶς, ὥστε τὸ ὄπισθεν μόνον μέρος αὐτοῦ νὰ ἐγγίσῃ τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιφάνειαν, χωρὶς οὐδόλως νὰ περιβραχῇ τὸ κάτοπτρον ἢ περικαλυφθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Εἶτα προσέφερον θυμίαμα καὶ εὐχὰς τῇ Θεᾷ, καὶ ἐπιθειροῦντες τὸ κάτοπτρον, ἐκ τῶν διαφόρων σχημάτων καὶ εἰκόνων τῶν ἐν αὐτῷ τότε ἐμφαινομένων ἐποιοῦντο τοὺς διαφόρους αὐτῶν συμπερασμοὺς περὶ τοῦ νοσοῦντος. —

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΣΑΦΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ.

«Οὐδόλως ἴσθιν ὀρθόν, λέγει ὁ Γάλλος «Εὐσέβιος Σαλβέρτος ἐν τῷ περὶ «Μαγείας» συγγράμματι αὐτοῦ («*Des Sciences Occultes*») τὸ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν αὐτῷ χρησιμοδοτεῖν τὰ πάντα ἐγίνοντο σκοπούμενως πρὸς ἀπάτην καὶ φανακισμόν αὐτῶν μαντευσόμενων· καθόσον μάλιστα οὐ αὐτοὺς χρησμοὺς ἀπαγγέλλοντες διετέλουν ἀπολλάκις ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἀληθοῦς παραφροσύνης. Ὁ Κ. Τίεδμανν (1) λίαν εἰκό-

(1) *Tiedmann*, Γερμανὸς ἱστοριογράφος τῆς Φιλοσοφίας, γεννηθεὶς τὸ 1745 πλησίον τῆς Βρέμης, καὶ ἀποθανὼν τὸ 1803. Ἐδίδαξε τὰς ἀρχαίας γλώσσας ἐν Κασσέλ, τὴν δὲ φιλοσοφίαν καὶ τὰ Ἑλληνικά ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μαρβούργου. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του φημίζονται τὰ ἐξῆς δύο: «Σύστημα τῆς Στωϊκῆς Φιλοσοφίας» καὶ «Πνεῦμα τῆς Θεωρητικῆς Φιλοσοφίας» ἀμφότερα γερμανιστὶ συγγεγραμμένα. Πρὸς δὲ τούτοις ἐξέδωκε καὶ ἀξιολόγους «Μελέτας περὶ Μαγείας.»

« τως πιστεύει, ὅτι αἱ ἱέρειαι τῶν ἀρχαίων ἡ Γερμανῶν, αἱ προφητεύουσαι μεταξὺ τῆς ἀταραχῆς καὶ τοῦ φλοίσβου τῶν ποταμῶν, ἀπροσβλέπουσαι ἀτενῶς εἰς τὰς δίνας τῶν αὐδάτων καὶ τοὺς ἔλιγμοὺς τῶν ρευμάτων, ἀυπέπιπτον, φυσικῶ τῷ λόγῳ, εἰς σκοπο-αδονιάσεις τῆς κεφαλῆς ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης θέσεως τοῦ σώματος αὐτῶν. (1) Πα-αρόμοιόν τι φαίνεται καὶ ἐν τῇ καταλη-απτικῇ καταστάσει, εἰς ἣν οἱ μαγνητί-αζοντες ρίπτουσι τοὺς ὑπ' αὐτῶν μαγνητι-αζομένους, τοὺς ὄντας ἀσθενεῖς φύσει κατὰ ατε τὸν ὀργανισμόν τοῦ σώματος, καὶ ἔτι ἀμᾶλλον κατὰ τὸ πνεῦμα, διὰ τοῦ διατα-αράττειν καὶ ἐρεθίζειν τὴν φαντασίαν, καὶ ἀπροσηλόνειν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐπὶ πο-αλὺ εἰς ἐπανελημμένας χειρονομίας, μονο-ατόνους καὶ παραλόγους. »

Ἡ μουσικὴ πρὸς τοῦτοις, ἐξασκοῦτα τὴν ἀρίστηλον αὐτῆς ἐπενέργειαν, διατίθησι πολ-λάκις τὸν ἐνθουσιαστικὸν ἵνα πιστεύσῃ ὅτι οἱ θεοὶ παρεδέχθησαν αὐτὴν ὡς μέσον ἀπο-καλύψεως. Μεσαξὺ τῶν Ἑβραίων, ὡς καὶ μεταξὺ ἐτέρων λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ προφήτης προσφεύγει εἰς τὴν μουσικὴν ἵνα διατηρήσῃ τὴν προφητικὴν ἀναγωγὴν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Ὁ Ἑλισσαιέ, ἀφοῦ ὡμο-λόγησεν ὅτι, ἐπειδὴ βλέπει παρόντα τὸν Ἰωσαφάτ βασιλέα τοῦ Ἰούδα, δύναται νὰ προφητεύσῃ, λέγει : « Τώρα φέρετέ μοι ἕνα μουσικόν. Καὶ ἐγένετο, καθαρῶδοῦντος τοῦ μουσικοῦ, χεὶρ Κυρίου ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἤρ-ξατο προφητεύειν. » (Βασιλειῶν. Δ. Κεφ. Γ. 44—46).

Οἱ προφῆται ἢ *Barvas* τοῦ Ἰνδοστάν δι-εγείρουσι τὸν νοῦν αὐτῶν δι' ἀσμάτων ἱερῶν καὶ ὀργανικῆς μουσικῆς, καὶ οὕτω κατα-λαμβάνονται ὑπὸ εἶδους τινὸς φρενητιάσε-ως συνοδευομένης μετ' ἀλλοκρότων χειρονο-μιῶν, καὶ τέλος ἐκφέρουσι λέξεις ἀσυναρ-

(1) . . . « Τὰ μαντεύματα τῶν ἱερῶν γυ-αναικῶν (τῶν Γερμανῶν), αἱ ποταμῶν δι-αναις ἀπροσβλέπουσαι καὶ ρευμάτων ἔλιγ-αμοῖς καὶ ψόφοις τεκμαιρόμεναι προεθέσπι-αζον. » (Πλουταρχ. Γ. 1. Καῖσαρ. ΧΙΛ).

τήτους, θεωρουμένας ὡς χρησμούς. Οἱ προ-φῆται οὗτοι δέχονται καὶ μαθητὰς, οὓς καθυποβάλλουσι, μετὰ προπαρασκευαστι-κάς τινας ἱεροπραξίας, εἰς μουσικὴν κα-λουμένην θεοδικίαν. Οἱ δὲ ὑπ' αὐτῆς τῆς δοκιμασίας μὴ περιπίπτοντες εἰς φρενητιώ-δη ἔκστασιν τοῦ νοῦς, ἀμέτῳς ἀποβάλλον-ται ὡς ἀνίκανοι, ὡς ἀνάξιοι θείας ἐμπνεύ-σεως.

Ἐκτὸς ἂν ὁ νοῦς ἐρεθισθῇ, εἶναι ἀδύνα-τον νὰ ὑπάρξῃ πίστις ἢ πεποίθησις εἰς χρη-σμούς· καὶ ἵνα παραχθῇ αὕτη τῷ ἀκροατῇ ἢ τῷ θεατῇ, ἀνγκη ὥστε ὁ χρησιμοδοτῶν νὰ ὑποστῇ πρῶτος τὸν ἐρεθισμόν. Ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, παρεκτὸς τῆς χρήσεως αὐλῶν, κυμβάλων καὶ σαλπίγγων, καὶ ἄλλαι ἰ-σχυρότεραι δυνάμεις ἐτίθεντο εἰς ἐνέργειαν, ὅτε οὐράνιαι μεθερμηνεύσεις ἐμελλον ν' ἀ-παγγελθῶσιν.

Ὅτε τὸ ὄνειρον ἦτο τὸ ἐκλεχθὲν μέσον ἀποκαλύψεως, πρόσωπα λίαν νέα καὶ ἀ-πλοῖκά ἐξελέγοντο ὡς τὰ μᾶλλον κατάλ-ληλα πρὸς ἐπίτευξιν τοιαύτης μαντικῆς, προσβοηθούμενα ὑπὸ μαγικῶν ἐπικλήσεων καὶ θυμιαμάτων πρὸς τοῦτο συντελεστικῶν. Ὁ Πορφύριος ὁμολογεῖ ὅτι τοιαῦται προ-παρασκευαὶ καὶ ἱεροπραξίαι δύνανται κα-λῶς νὰ ἐξάψωσι τὴν φαντασίαν· καὶ ὁ Ἰ-ἀμβλιχος (1) ἐκφράζει τὴν αὐτὴν γνώμην διαφοροτρόπως, προσεπιθεβαιῶν ὅτι δι' αὐ-τῶν ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἱκανὸς καὶ τοῦ προσεγγίσει τῇ θεότητι!

(1) Ἰάμβλιχος. Φιλόσοφος νεοπλατωνι-κός, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ'. μ. Χ. αἰῶνος, ἐν Χαλκίδι τῆς Κοίλης Συρίας, καὶ ἀποθανὼν τὸ 333. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Πορ-φυρίου καὶ ἐδίδαξεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐ-πρέσβευε φιλοσοφίαν τινὰ μυστικὴν, μεθ' ἧς συνεμίγνυε τὴν μαγείαν καὶ θεουργίαν. Ἐδίδασκε πρὸς τοῦτοις τὸν τρόπον τοῦ συγ-κοινωνεῖν μετὰ τῆς θεότητος, ἢ μετὰ τῶν μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου μεσολαβούντων δαιμόνων. Διστείνεται δὲ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἐ-θαυματούργει.

Ἡ ἱέρεια τοῦ πλησίον τῆς Μιλήτου, ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, μαντείου τῶν Βραγχιδῶν, πρὶν ἢ προφητεύσῃ, εἰσέπνεεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς τὰς ἀναθυμιάσεις ἱερᾶς τινος πηγῆς. Ὁ χρησμός τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κλάρω ἐξεδίδετο ὑπὸ ἱερέως, ὅστις, ὡς προείπομεν, παρεσκευάζετο πρὸς τοῦτο καταβαίνων ἐντὸς φρέατος τοῦ ὅπερ καὶ συνέτεμνε τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του. Ὁ ἀλλόκοτος τρόπος, δι' οὗ ἡ Πυθία ἐξετίθετο εἰς τὰς ἐκ τοῦ σπηλαίου τῶν Δελφῶν ἐκπεμπομένας ἀναθυμιάσεις, ἤδη ὡσαύτως περιεγράφη. Ὁ Πλούταρχος μᾶς βεβαιοῖ, ὡς καὶ ὁ Πίνδαρος λέγων :

« . . . Μαντεύσατο εἰς θεὸν ἐλθὼν

« Τῷ μὲν ὁ Χρυσοκόμας εὐώδεις ἐξ
ἀδύτου ναῶν πλόον

« Εἶπε, κτλ. » (Ὀλυμπιονίκ. Ζ. 31—32).

ὅτι αἱ ἱεραὶ αὗται ἀναθυμιάσεις συνωδεύοντο ὑπὸ εὐωδίας ἀφικνουμένης μέχρι τοῦ μέρους ἐνθα ἴσταντο οἱ μαντευόμενοι. Ἄλλ' εἴτε φυσικὰ ἀρώματα συνεμίγνυντο μετὰ φυσικῶν ἐνεργειῶν, ἢ οἱ τοῦ μαντείου ἱερεῖς διὰ τεχνητῶν ἀρωμάτων προσεπάθουν ν' ἀποτρέπωσι καὶ διαλύωσι τὴν δυτωδία τῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου ἀερίων, δὲν δυνάμεθα περὶ τούτου ν' ἀποφανθῶμεν. —

Ὅτε λοιπὸν ὁ ἱερεὺς τῆς Κλάρου προσέβαλλε σπουδαίως τὴν υγείαν του διὰ τῆς ἐν τῷ φρέατι καταβάσεώς του ὅτε ἡ ἱέρεια τῶν Βραγχιδῶν καὶ ἡ Πυθία τῶν Δελφῶν εἰσέπνεον τὰ ἀέρια ταῦτα μεθ' ἑτέρων φυσικῶν ἢ τεχνητῶν ἐπενεργειῶν ὅτε ἡ προφήτις τῶν Γερμανῶν, ἐν τῇ ἐκστάσει τοῦ νοός αὐτῆς, ἴστατο ἀκίνητος παρὰ ταῖς ὄχθαις τῶν καταρρέοντων ποταμῶν ὅτε οἱ προφῆται τοῦ Ἰνδοστάν ἐγκατέλειπον ἑαυτοὺς εἰς τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς, ἧς ἢ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις διετρέφετο ὑπὸ τῆς ὀρησκευτικῆς τῶν ἀνατροφῆς, οὐδὲν ἀποτέλεσμα, ἐν ἀπάσαις ταύταις ταῖς περιπτώσεσιν, ἤθελεν εἶσθαι, ἢ ἠδύνατο νὰ ἦναι φυσικώτερον, εἰμὴ παραγωγὴ φρενητιάσεων, σκοτοδινιάσεων, μέθης τοῦ νοός καὶ ἐρεθισμοῦ τῶν αἰσθήσεων. Ἡ δὲ ὑποτιθεμένη θεία ἔμπνευσις, ἢ μᾶλλον, οἱ εἰς αὐτὴν

ἀποδιδόμενοι χρησμοὶ ἦσαν ἀπλαῖ σκευωραὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν μάντεων ἄλλ' ἢ ἐπιστήμη κατεῖχε τὴν προεδρίαν πάντοτε ἐπὶ τοῦ προφητικοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος, κανονίζουσα τὴν διαχείρισιν τῶν πράξεων καὶ ὑπαγορεύουσα ἀλανθάστως ἠθικὰς τε καὶ ὑλικὰς ὠφελείας ἃς ἠδύνατο ἐξ αὐτῶν νὰ πορίζωνται οἱ αὐτοκαλούμενοὶ οὗτοι *Θαυματοῦργοι*.

Ἐμ. Γιαρρακόπουλος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΒΕΛΙΣΚΟΥ ΤΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ (1).

Ἡ ἐσχάτως γανομένη εἰς Ἀγγλίαν μεταφορὰ τοῦ ὀβελίσκου τῆς Κλεοπάτρας, ἐπισύρασα πῶς τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ ἐπ' αὐτοῦ, παρέσχεν ἡμῖν τὸ ἐνδόσιμον τῆς συλλογῆς τῶν ἐπομένων περὶ αὐτοῦ εἰδήσεων.

Ὁ ὀβελίσκος οὗτος, ὁ κατὰ παράδοσιν εἰδικιώτερον Βελόνη τῆς Κλεοπάτρας καλούμενος, ἔχει ὕψος 60 ποδῶν καὶ διάμετρον κατὰ τὴν βάσιν ἑπτὰ ποδῶν ἀπετέλει δὲ μεθ' ἑτέρου ὀβελίσκου, συνωνύμου αὐτοῦ καὶ ὀρθίου ἴσταμένου ἔτι, τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ τοῦ Καίσαρος ἢ κατ' ἄλλους τῶν ἀνακτόρων τῆς Κλεοπάτρας κειμένην οὐ μακρὰν τῆς λοχιᾶδος καλουμένης Θήρας

(1) Ὁ ὀβελίσκος οὗτος ἐγκατελείφθη κατὰ θάλασσαν, ἐνῶ μετεφέρετο εἰς Ἀγγλίαν πλὴν μετὰ τινὰς ἡμέρας εὐρέθη ὑπὸ Μελιταίου πλοίου. Ὁ πλοίαρχος δὲν θέλει ἤδη ν' ἀποδώσῃ τὸ εὑρημα, αἱ δὲ ἐφημερίδες ἀγγέλλουσιν ὅτι ἡ ὑπόθεσις θὰ δικασθῇ.

Κατὰ τὸ *Ἀθηναίον*, φήμη κυκλοφορεῖ ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ἠγόρασαν καὶ τὸν ὑπολειπόμενον ὀβελίσκον, ὅστις ἐστήθη ὑπὸ Θόμψιος τοῦ Γ'. Οὗτος εἶναι κατὰ τι μεγαλήτερος τοῦ τῆς Κλεοπάτρας. Εἶναι ὄντως λυπηρὸν ὅτι ἡ Ἀνατολὴ ἀπογυμνοῦται πολυτίμων κειμηλίων. Σ. Δ.